ЛЮДСЬКИЙ СТРАХ ТА МОТИВ «СХИБЛЕНОСТІ» ВЛАДИ У ТВОРАХ ОЛЕНИ ЗВИЧАЙНОЇ ТА ЧЖАН АЙЛІН

Ільницька Марія Борисівна, викладач кафедри східних мов та перекладу
Київський університет імені Бориса Грінченка

ХХ століття залишило в історії людства численні рани в серці. Протягом ХХ століття світ пережив громадянські війни, Першу (1914-1918 рр.) та Другу (1939-1945 рр.) Світові війни, японо-китайську війну (1937-1945 рр.) тощо.

Чжан Айлін в своїх творах показала внутрішні переживання та горе героїв під час японської окупації на території Китайської Республіки.

Оповідання «Хіть і пересторога» (“色，戒”) – було опубліковане у 1978 році в тайванському журналі Хуангуань (“皇冠”), хоча написане воно ще у 50-х роках. Причин, через які Чжан Айлін довгий час відмовлялася його публікувати, кілька. Серед них є особисті. Справа в тому, що в основі сюжету лежать реальні події, про які письменниці розповів її колишній чоловік – письменник Ху Ланьчен （胡蘭成）. На той час він був заступником начальника відділу пропаганди підконтрольного Японії уряду Ван Цзінвея (汪精卫). Складні стосунки з чоловіком та подальше розлучення залишили глибокий шрам у душі письменниці. Тому, написавши оповідання, Чжан Айлін відклала його подалі до тих пір, коли вона зможе перечитувати його вже без вантажу спогадів [5].

Це оповідання про тяжку біль жінки, яка принесла своє життя в жертву заради визволення Китаю від окупації Японією. Адже хто буде плакати за звичайною дівчиною після її смерті? Чжан Айлін на прикладі Цзячжи показала біль всіх китайських жінок, які зазнали насильства з боку японських окупантів. Проте ми бачимо, як Цзячжи, не втративши людські почуття до пана Ї, рятує йому життя. Почуття Цзячжи до пана Ї досить амбівалентні. Ми бачимо, як дівчина вагається і не розуміє що дійсно відчуває до чоловіка. 那，难道她有点爱上了老易？她不信，但是也无法斩钉截铁地说不是，因为没恋爱过，不知道怎么样就算是爱上了。Невже вона закохалася в цього І? Вона в це не вірила, але і сказати, що вона нічого до нього не відчуває, Цзяжчи не могла. Вона ще жодного разу не закохувалась, і навіть не знала, що це означає [3].

Завдяки оповіданню «Хіть і пересторога» Чжан Айлін показала усьому світу біль, страх та перестрогу китайців, які жили у той час в окупованому Шанхаї з різних верств населення: звичайної молодої дівчини студентки, а також високопоставленого в державі начальника.

На прикладі повісті «Кохання в зруйнованому місті» (“倾城之恋”) ми можемо простежити мотив «схибленості» влади країни, що нападає в окупованому Гонконзі. Японо-китайська війна змусила головну героїню

Бай Люсу (白流苏) разом з її коханим Фань Лююанем (范柳原) разом пережити жахливі моменти. Чжан Айлін в описі війни дуже завуальовано відображає психологічний стан героїв. Люсу відчувала страх і вранці і вночі, адже вона жила одним днем і не знала чи житиме вона завтра. 流苏只道是没有命了，谁知还活著。一睁眼，只见满地的玻璃屑，满地的太阳影子。Люсу подумала, що це кінець, але виявилося, що вона ще жива. Розплющивши очі, вона побачила осколки скла, які впали на всю підлогу, від чого вона виблискувала на сонці [4].

Люсу пережила із Лююанем голод під час війни. В готелі де переховувались Люсу та Лююань ситуація із їжею була вкрай важка. 分配给客人的，每餐只有两块苏打饼干，或是两块方糖，饿的大家奄奄一息。Пожильцям готелю кожен раз видавали лише по дві галети або по два шматочки цукру, так що люди опинилися на межі голодної смерті [4].

Отже, війна та «схибленість» влади – відображення психологічного стану героїв, їх страху. Лише зовнішні обставини загартовують почуття та дають розуміння справжнього і підробного в людських стосунках. Лише війна допомогла Люсу зрозуміти справжню цінність відносин із Лююанем.

Початок і середина ХХ століття закарбувалися в історії доби й літератури (принаймні вільному її сегменті) як розгул тоталітарної системи совєтського режиму, інспіруючи соціальний «ракурс під загальною назвою «буття української людини в умовах колоніальної агресії». Пройшовши репресивне горнило, що неминуче вело до деформаційних процесів зміни світогляду, українство активно шукало ті аксіологічні константи, які допомогли б вистояти в новій добі глобальної бездуховності, страху за життя, відчуття фатальної приреченості [2].

В романі «Страх» Олена Звичайна показала читачеві правдиве життя українського народу під натиском радянської влади в 1937-1938 рр. «Сталін і Єжов» - це ж бо два прізвища, що наповнюють душі людей непоборним жахом; під «мудрим» керівництвом Сталіна Єжов провадить масові арешти, заслання, тортури й розстріли мільйонів неповинних людей. І десятки присутніх – уже на черзі…» [7, с. 29]. Це були найжорсткіші часи єжовщини, терору, арештів, допитів та знущань над простими українцями, які день у день боялись засинати і просинатись. Вони боялись що за ними вночі прийдуть працівники НКВД і арештують. А далі життя не було – тортури, знущання, далека Північ Росії і адська праця. «Чорний ворон» промчав повз мене в напрямку до мого помешкання… «Чи… не по мене? – гаряча хвиля крови, - тієї живої крови, якої ще не встиг висмоктати Брух, ударила мені в скроні, і я мимоволі спинився. Я бачив, як чорне авто теж спинилося, не доїжджаючи до будинку, в якому я мешкав, як четверо в уніформах НКВД зникли в під'їзді…» [1].

Пережити ще один день і залишитись на волі – це перемога для героїв роману «Страх», для пересічних українців, робітників, чесних та інтелігентних людей: «Чому лише смак повітря ранньої осени раптом нагадав мені про те, що я ще існую? Що завадило мені? Відповідь могла бути лише одна, - СТРАХ! Я боровся запекло, і я перемагав… Хоч як дивно, а почистивши зуби й обмившись холодною водою наніч, я перемагав… Бруха. Лягаючи в ліжко, застелене полатаним, але чистим простирадлом, з певністю, що я нічого не очікуватиму, я теж перемагав… Бруха. Прокинувшись зранку і підсумовуючи перемоги минулої доби, я з почуттям глибокого внутрішнього задоволення йшов на роботу, а зустрічаючи Бруха в коридорі, примушував себе дивитись йому в обличчя без отого, так добре мені знайомого внутрішнього тремтіння раба.» [1].

«Схибленість» влади також проявляється в образі непереборного страху людей перед радянською владою. Роман «Страх» пропитаний образом страху, перед яким мліли и молоді й старі. Страх перед «схибленою» владою, страх перед завтрашнім днем, страх перед людьми, адже нікому не можна було довіряти через постійні доноси: «… ця тема миттю нагадала б нам про Бруха, про наше злиденне, аж по самі вінця налляте страхом життя, про сліпий кут безвихідности, ба навіть приреченості…» [1].

Ми бачимо, що роман в двох томах «Страх» є віддзеркаленням не лише «схибленості» радянської влади, але й життя, наповненого смутку й горя нещасних людей, які не знали куди подітися, де сховатися і як жити далі в тоталітарному режимі радянської влади. Чжан Айлін - емігрантка китайського походження, Олена Звичайна – емігрантка українського походження. Обидві мисткині в своїй творчості висвітляли жахіття, які відбувались в їхніх героїв через «схибленість» влади ХХ століття.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звичайна О. Страх. т. 1. Лондон : українська видавнича спілка, 1957. 360 с.

2. Супрун В. М. Роман «Срах» Олени Звичайної: любов в екстремумі тоталітарної доби / В. М. Супрун. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2019. – №40. – С. 92–96.

3. 张爱玲. 色，戒 [Електронний ресурс] / 张爱玲. – 1950. – Режим доступу до ресурсу: http://www.millionbook.net/mj/z/zhangailing/000/003.htm.

4. 张爱玲. 倾城之恋，张爱玲作品集 [Електронний ресурс] / 張愛玲 // 哈尔滨出版社. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: https://www.xstt5.com/yanqing/980/.

5. Терещенко А. Чжан Айлин – «Чувства, разум» [Електронний ресурс] / Алла Терещенко. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://sanwen.ru/2012/05/01/chzhan-ajjlin-chuvstva-razum-pervaya-chast/.